

ปัญหาการตรวจสอบการจับและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

นพรุจ สรวมติริ

จากการศึกษาปัญหาการตรวจสอบการจับและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติ ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ทำให้ผู้ศึกษาทราบถึงทฤษฎีที่เด็กและเยาวชนไปกระทำความผิด และสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนตามสำนักแนวคิดต่าง ๆ รวมถึงหลักการสำคัญในการนำเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมและหลักเกณฑ์ในการจับกุม ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การตรวจสอบการจับและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังคงมีประเด็นปัญหาอยู่หลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาแรก คือ ปัญหาการควบคุมตัวเด็ก หรือเยาวชนในระหว่างรอศาลเปิดทำการ ที่แต่เดิมนั้นกฎหมายกำหนดให้ส่งตัวเด็ก หรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ โดยผู้อำนวยการสถานพินิจจะควบคุมเด็ก หรือเยาวชนไว้ยังสถานพินิจ หรือจะปล่อยตัวเด็ก หรือเยาวชนชั่วคราว โดยมอบให้บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอยู่โดยไม่มีประกัน หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรือจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้กับบุคคล หรือองค์การที่เห็นสมควรก็ได้ ผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีปัจจุบันตัวพนักงานสอบสวน ถูกจำกัดด้วยระยะเวลา 24 ชั่วโมงที่จะต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาล โดยหากพนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งตัวเด็ก หรือเยาวชนไปศาลได้ทันภายใน 24 ชั่วโมง กฎหมายก็มีได้ระบุให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปไว้ที่ไหน ซึ่งอาจทำให้เด็กหรือเยาวชนถูกกระทบสิทธิบางประการ

ประเด็นปัญหาที่สอง คือ ปัญหาการตรวจสอบการจับเด็กหรือเยาวชน กรณีที่ถูกจับตามหมายจับ ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ได้วางหลักว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็ก หรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวน นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที...” จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการจับกุมเด็กด้วยวิธีใด ไม่ว่าจะเป็นการจับตามหมายจับ หรือคำสั่งศาล หรือจับเพราะความผิดซึ่งหน้า กฎหมายก็กำหนดให้เอาตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับอีกครึ่งหนึ่ง ซึ่งซ้ำซ้อนกับการที่ศาลได้พิจารณาเหตุออกหมายจับตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประเด็นปัญหาที่สาม คือ ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องกับคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ในมาตรา 90 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้วางหลักว่า “...ก่อนมีคำพิพากษาหากเด็ก หรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน...” ผู้ศึกษาเห็นว่า หากเป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายที่รัฐไม่อาจให้ความยินยอมได้ ก็จะทำให้ผิดวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ที่จะเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม ทำให้คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายยังคงต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต่อไป

ประเด็นปัญหาสุดท้าย คือ ปัญหาเกี่ยวกับการขอมความหรือประนีประนอมยอมความในชั้นก่อนฟ้องคดีและภายหลังฟ้องคดีของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรที่จะมีบทบัญญัติคุ้มครองฝ่ายผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญา หรือข้อตกลงในเรื่องค่าเสียหาย ค่าทดแทน เพราะมิฉะนั้นจะทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาได้แก่ ผู้เสียหายอาจไม่พอใจได้ในภายหลัง และที่สำคัญผู้เสียหายอาจเสียสิทธิในการฟ้องได้ในภายหลัง เพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป เมื่อมีการขอมความตามกฎหมายวิธีพิจารณาความได้

จากการศึกษาค้นคว้า การศึกษาปัญหาการตรวจสอบการจับและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ปัญหาการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างรอศาลเปิดทำการ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการการรับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับมาแล้ว ต้องรีบดำเนินการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อทำการตรวจสอบการจับภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ซึ่งการที่จะคุ้มครองเด็กเยาวชนได้นั้น ต้องทำการด้วยความรวดเร็วและสิ้นที่สุด โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากบางกรณี ระยะเวลา 24 ชั่วโมงตัวพนักงานสอบสวนอาจไม่สามารถนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลไปตามที่กฎหมายกำหนดได้ เนื่องจากติดปัญหาว่า เป็นวันปิดทำการของศาล เช่น วันหยุดราชการ หรือตามประเพณี ดังนั้น ปัญหาที่ตามก็คือ ทำให้เด็กหรือเยาวชนอาจถูกตรวจสอบการจับกุมเกินกว่า 24 ชั่วโมงได้ หรืออาจทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความรู้สึกวิตกกังวล เครียด อันเป็นการไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แต่เดิมนั้นก่อนมีการแก้ไขกฎหมาย กฎหมายที่ใช้บังคับขณะนั้นคือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ใน หมวด 4 การสอบสวนคดีอาญา มาตรา 50 ไว้ว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีอาญาเมื่อมีการจับกุมเด็ก หรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และคดีนั้นจะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมเด็ก หรือเยาวชนนั้น แจ้งการจับกุมหรือควบคุมไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็ก หรือเยาวชนนั้น

อยู่ในเขตอำนาจ ตลอดจนบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็ก หรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่โดยไม่ชักช้า ในกรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนจะต้องถามปากคำเด็ก หรือเยาวชนให้เสร็จภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนถามปากคำเด็ก หรือเยาวชนแล้ว ให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานพินิจ ผู้อำนวยการสถานพินิจดังกล่าวจะควบคุมตัวเด็ก หรือเยาวชนนั้นไว้ยังสถานพินิจหรือจะปล่อยชั่วคราวโดยมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็ก หรือเยาวชนอาศัยอยู่โดยไม่มีประกัน หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรือจะมอบตัวเด็ก หรือเยาวชนไว้กับบุคคลหรือองค์กรที่เห็นสมควรก็ได้” เห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72/1 โดยมีการนำวิธีการของ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 50 มาใช้บังคับ “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนตาม มาตรา 72 ไม่อาจนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในระยะเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงได้ทัน ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ หรือสถานที่อื่นใดที่เหมาะสม หรือให้ส่งมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็ก หรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้”

2. ปัญหาการตรวจสอบการจับเด็ก หรือเยาวชนกรณีที่ถูกจับตามหมายจับ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 66 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้จับกุมเด็ก ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับ หรือคำสั่งของศาล

การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หากจะมีการจับกุมเด็ก หรือเยาวชนนั้น จะต้องมีความหมายจับ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า การจะออกหมายจับเด็ก หรือเยาวชนได้นั้น ต้องมีการกลั่นกรองจากหลักฐานจากผู้ขอออกหมายก่อน โดยเหตุที่จะออกหมายจับ มีดังนี้

1. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

2. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี ทั้งนี้เป็นไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 66

เมื่อกฎหมายกำหนดให้การออกหมายจับโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้ว การจับเด็ก หรือเยาวชนตามหมายจับดังกล่าว น่าจะเป็นการจับโดยชอบด้วยกฎหมาย การที่ต้องนำตัวเด็กไปส่งยัง

พนักงานสอบสวนเพื่อตรวจสอบการจับอีกเห็นว่าเป็นการซ้ำซ้อน เนื่องจากการพิจารณาในการออกหมายจับหรือการตรวจสอบการจับ ต่างก็มีสาระสำคัญเป็นอย่างเดียวกัน และขณะจับกุมผู้กระทำความผิดอาจไม่ใช่เด็กหรือเยาวชนก็ได้ อีกทั้งบุคคลที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปทำการตรวจสอบการจับก็ไม่ใช่ผู้จับกุมด้วย

เห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยเพิ่มเป็นมาตรา 72/2 ว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับตามหมายจับ หากศาลเห็นสมควรที่จะทำการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบนั้นได้ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ”

3. ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องกับคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ การที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ว่า ในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องมาใช้บังคับต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายด้วย หากความผิดนั้นเป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522, ความผิดต่อพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 เป็นต้น ไม่อาจที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องมาใช้บังคับได้ แล้ววัตถุประสงค์ของมาตรการดังกล่าวที่จะลดคดีเข้าสู่ศาล ที่จะเบี่ยงคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม จะใช้ได้อย่างไร ซึ่งสิ่งที่ต้องคำนึงคือ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ เด็กหรือเยาวชนควรได้รับการเติบโตมาอย่างถูกต้อง และควรได้กลับคืนสู่สังคมโดยสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข สังคมควรให้โอกาสกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เด็กหรือเยาวชนจะได้มีถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรในอนาคต

เห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 เป็นว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำลงโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษาหากเด็ก หรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็ก หรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็ก หรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว...” เมื่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ การได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากกรณีใดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ก็จะทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนี้ได้

เพื่อ เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู อย่างเหมาะสม และรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการเบี่ยงเบนคดีเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเด็กและเยาวชนอีกด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับการขอมความหรือประนีประนอมขอมความ ในชั้นก่อนฟ้องคดีและภายหลังฟ้องคดีของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ การใช้มาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดีอาญาก่อนฟ้องและหลัง ถือเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ แก้ไข เยียวยา บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ให้สามารถกลับตนเป็นคนดีได้ในอนาคต

เมื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน สามารถตกลงกับผู้เสียหายได้ ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงของการใช้มาตรการพิเศษในขั้นตอนใด ไม่ว่าจะก่อนฟ้องหรือหลังฟ้องก็ตาม คู่ความจะมีการตกลง ประนีประนอมขอมความกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีทั้งสองฝ่าย ต่างฝ่ายต่างพึงพอใจกันในขณะนั้น แต่หากปรากฏว่าตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือข้อสัญญา ที่ได้ทำกันไว้กับฝ่ายผู้เสียหาย ก็จะทำให้ต้องไปฟ้องร้องในทางแพ่งอีกต่างหากทำให้เกิดความยุ่งยากและความลำบากมากขึ้น และที่สำคัญปัญหาการนำคดีอาญามาฟ้องเด็กหรือเยาวชนก็ระงับลงไปด้วยเช่นกัน เพราะมีการ ประนีประนอมขอมความกันไปแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องจึงระงับ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายทั้งทางแพ่งและทางอาญาไปพร้อมกัน นอกจากนี้กรณีดังกล่าวก็มีใช้ การที่คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีในส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 จึงเป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งฐานละเมิดต่างหากต่อไป

เห็นควรกำหนดให้ ในการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามมาตรา 86 และมาตรา 90 บัญญัติเป็น มาตรา 90/1 เพิ่มเติมถ้อยคำว่า “ในการจัดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 หรือมาตรา 90 ให้ ผู้อำนวยการสถานพินิจกำหนดจำนวนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และหากฝ่ายที่ต้องปฏิบัติตามฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อำนวยการสถานพินิจ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิดำเนินคดีในทางแพ่งได้ทันที”

เอกสารอ้างอิง

- กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.
- ไชยันต์ กุลนิติ. ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลรัฐธรรมนูญ. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556.
- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. กฎหมายเองไกลอเมริกันเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2559.
- บุญเพราะ แสงเทียน. คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬารักษกิจ, 2546.

ประเทือง ธนิยพล. **อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา (Criminology and Penology)**. พิมพ์ครั้งที่ 10.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. **สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาเด็กเกร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2544.

สุดสงวน สุธีสร. **อาชญวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

_____. **อาชญวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

อุทัย อาทิวะ. **ทฤษฎีอาชญวิทยากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์, 2558.